

**СУТНІСТЬ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ
В АСПЕКТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ СИСТЕМИ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

Притула О. Л.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Конох А. П.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Набуття Україною державної незалежності в 1991 році поставило перед українським суспільством питання побудови української сильної держави на засадах української національної ідентичності з врахуванням розвитку української державності в контексті сучасної світової цивілізації. Дані вимоги стосуються кожної сфери українського суспільства, зокрема педагогічної сфери.

Український народ, формуючи протягом століть свої національні традиції, сформував свою народну систему виховання та навчання молодого покоління, яка виражалася в системах виховання та навчання починаючи з Київської Русі, Великого князівства Литовського, Запорозької Січі, Української Народної Республіки до сучасності.

Особливого вираження педагогічна система набула в часи існування Запорозької Січі, яка отримала назву козацька педагогіка. Дослідник історії української педагогіки Мельничук Ю.Л. вважає, що традиції виховання українського народу найбільшого вираження набули в умовах епохи козаччини, маючи свої витoki у глибину історії, добу існування Київської Русі і Галицько-Волинської держави [1]. Вчений визначає козацьку педагогіку: «Козацька педагогіка – система принципів, методів роботи та осередків виховання за козацької доби. Козацька педагогіка формувала у молодого покоління синівську любов до рідної землі, готовність захищати її від чужоземних загарбників, глибоку духовність» [1].

Дослідник козацької педагогіки Корж-Усенко Л.В. вважає що пріоритетними напрямками виховання української молоді в часи козаччини були завдання сформувати культ історичної пам'яті, вірності заповідям предків, любові до України [2, с. 239].

На думку вчених Н. Борисенко та В. Ворожбіт-Горбатюк, однією з найважливіших характерних ознак цього явища було – «фізичний гарт, система тіловиховання» [3, с. 42]. Вчений історик Яворницький Д. І. писав в своїх працях що, козаки «вставали до схід сонця, відразу вмивалися холодною джерельною чи річковою водою...» [4]. У вільний час козаки розважались боротьбою, боями навкулачки [3, с. 42].

Дослідження козацької педагогіки, які проводяться на кафедрі теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету визначили основні аспекти сутності козацької педагогіки. Згідно аналізу зробленого на основі історичної літератури, сучасного практичного досвіду в напрямку козацької педагогіки, козацька педагогіка – це частина української народної педагогіки, яка формувала в нових поколіннях українців синівську вірність рідній землі, Батьківщині – незалежній Україні.

Метою козацької педагогіки є виховати у молоді український козацький характер і світогляд, національні цінності в контексті з загальнолюдськими чеснотами. Визначено дві складових педагогіки – педагогічна модель та педагогічний процес.

Педагогічна модель – це проект, інформаційне, матеріальне описове уявлення про те чого ми маємо досягти в педагогічному процесі. Педагогічний процес – система, яка має органічно поєднувати процеси формування, розвитку, навчання та виховання на основі педагогічних принципів, форм, методів, засобів та прийомів. В основі козацької педагогіки стоїть педагогічна модель в той час коли педагогічний процес має підпорядковуватися та трансформуватися згідно педагогічної моделі. Однією з складових педагогічної моделі козацької педагогіки є поняття козак – носій і захисник духовності українського народу, України, правди і совісті. Сутністю козацької педагогіки є принцип чотирьох «С»: самоврядування, самозахист, самозабезпечення та самореалізація. Для реалізації цих аспектів необхідною складовою є реалізація козацької системи фізичного розвитку та збереження здоров'я, яка базується на козацьких звичаях та новітніх здобутках в даній галузі знань.

В 2023 році Запорізькою міською радою прийнято Програму розвитку козацького Звичаю Спас у м. Запоріжжя на 2023–2028 роки, однією з складових якої є посилення роботи з національно-патріотичного виховання засобами козацького Звичаю Спас шляхом впровадження його в навчально-виховний процес освітніх закладів м. Запоріжжя [5].

Одним з напрямків програми є впровадження традицій козацької педагогіки в галузі здоров'язбереження в навчальний процес освітніх закладів м. Запоріжжя і як бази для всієї України. З цією метою в Запорізькому національному університеті створено програму підвищення кваліфікації для вчителів фізичної культури «Національно-патріотичне виховання на засадах козацького звичаю «Спас» (авторський колектив Гура О.І., Конох А.П., Притула О.Л.). Програма розрахована на 72 академічних години і має на меті підвищення кваліфікації цільової групи в галузі національно-патріотичного виховання на засадах козацького звичаю «Спас». Програма передбачає чотири модулі: нормативна база і сутність українського рукопашу «Спас», як напрямку козацького звичаю «Спас»; загальні засади козацької педагогіки на засадах козацького звичаю «Спас»; теорія та методика українського рукопашу «Спас», як моделі національно-патріотичного виховання; впровадження в освітній процес українського рукопашу «Спас».

Реалізація програми дасть можливість створення бази для впровадження етнічних систем збереження здоров'я в навчальний процес освітніх закладів міста Запоріжжя і в перспективі створити модель національної системи збереження здоров'я та фізичного розвитку на основі українських етнічних традицій та новітніх здобутків в галузі здоров'язбереження, яка буде відповідати сучасним вимогам світового суспільства.

Література

1. Мельничук Ю. Л. Засобами козацької педагогіки [Електронний ресурс] / Ю.Л. Мельничук. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Офіц. сайт. Режим доступу: https://uu.edu.ua/news/zasobami_kozatskoi_pedagogiki_18.

2. Корж-Усенко, Л. В. Козацька педагогіка: досвід, реалії, перспективи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. № 4 (38). С. 237–245.

3. Борисенко Н. Козацька педагогіка – характерні ознаки. Новий Колегіум. 2020. № 2 (100). С. 40–44.

4. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. Київ: Наукова думка, 1990. 596 с.

5. Програма розвитку козацького Звичаю Спас у м. Запоріжжя на 2023-2028 роки. Запорізька міська рада. Офіційний сайт. Режим доступу: https://zp.gov.ua/upload/content/o_1hccoq876gml47ede9bp7b1v4uh.pdf